

İSSMC

Hegemonya
Karşı Hegemonya
Hegemony
Counter Hegemony

BİLDİRİLER KİTABI
PROCEEDINGS BOOK

1 ST INTERNATIONAL
SOCIAL SCIENCES AND
MUSLIMS CONGRESS

1. ULUSLARARASI
SOSYAL BİLİMLER ve
MÜSLÜMANLAR KONGRESİ

5-7 TH OF MAY 2016

5-7 MAYIS 2016

Editors /Editörler
Prof. Dr. Abdulkadir BULUŞ
Assoc. Prof. Dr. / Doç. Dr. Mehmet BİREKUL
Res. Assist / Arş. Gör. Fatih KALECİ
Res. Assist. / Arş. Gör. Ruhi Can ALKIN

KONYA

NECMETTİN ERBAKAN
ÜNİVERSİTESİ

Necmettin Erbakan Üniversitesi
Kültür Yayınları : 18

1ST INTERNATIONAL SOCIAL SCIENCES AND MUSLIM CONGRESS:
“HEGEMONY-COUNTER HEGEMONY”
5-7th of May, 2016, KONYA/TURKEY

1. ULUSLARARASI SOSYAL BİLİMLER VE MÜSLÜMANLAR KONGRESİ:
“HEGEMONYA-KARŞI HEGEMONYA”
5-7 Mayıs 2016, KONYA/TÜRKİYE

PROCEEDINGS BOOK / BİLDİRİLER KİTABI

Editors /Editörler

Prof. Dr. Abdulkadir BULUŞ

Assoc. Prof. Dr. / Doç. Dr. Mehmet BİREKUL

Res. Assist / Arş. Gör. Fatih KALECİ

Res. Assist. / Arş. Gör. Ruhi Can ALKIN

Design / Dizayn

Ahmet Yasin CANDAN

Mustafa ALTINTEPE

Üzm. Serpil YAKUT

Print / Baskı

Dumat Ofset Matbaacılık San. Tic. Ltd.Şti.

Bahçekapı Mah. 2477 Sk. No: 6 Şaşmaz-Etimesgut/ANKARA

Tel: 0312 278 82 00 (pbx)

Sertifika No: 14021

ISBN Numarası / Number

978-605-4988-12-9

All Rights Reserved / Tüm Hakları Saklıdır

All kinds of information and comment written
in this book is under the responsibility of the author /
Kitapta yazılı olan her türlü bilginin ve yorumun
sorumluluğu yazarların kendisine aittir.

KONYA- APRIAL / NİSAN 2017

Bu kitap NEÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı tarafından tasarlanıp bastırılmıştır.

SEZAI KARAKOÇ'UN ŞİİRLERİNDE "ERDEM" KAVRAMI ve AİLE ALGISI

Yard. Doç. Dr. Ensar KESEBİR
İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
kesebirensar@gmail.com

Özet

Kendi toplumuna yabancılaşan, geleneğinden kopan istikbale ise bağlanamayan bireyin problemlerine karşı Sezai Karakoç'un sunduğu reçete, İslamî değerlere bağlı diriliş eri olmaktır. Söz konusu diriliş erlerinin meziyetlerinden biri de "erdemli" olmaktır. Sezai Karakoç'a göre, her kim daha erdemli ise ve Allah'a karşı vazifelerini yerine getirmede daha titizse hem Allah'ın nazarında hem de toplumun nazarında "üstün"dür. Bu çalışmada, Sezai Karakoç'un şiirlerinden hareketle onun erdem kavramına yüklediği anlamlar üzerinde durulmuştur. Ayrıca Karakoç, "toplumun kalbinin" attığı yer olarak tanımladığı ailenin mahremiyetinin muhafaza edilmesi gerektiğini ifade eder. İnsanın bozuluşunun önüne geçmek ailenin bozuluşunu engellemek ile olur. Sezai Karakoç'un kimi şiirlerinde başta anne olmak üzere aileden söz ettiği görülmüştür. Annenin, babanın ve çocukluğun anlatıldığı mısralarda Karakoç'un küçük yaşlardan itibaren atmosferinde büyüdüğü İslamî dünyanın solukları duyulur. *Diriliş* dergisinin "Hâturalar" bölümünde Karakoç'un ailesi hakkında anlattıkları ile mısralarındaki aile algısı bir araya getirildiğinde; onun aile merkezinde vermek istediği "diriliş" mesajı daha iyi anlaşılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Sezai Karakoç, Erdem, Aile, Diriliş.

THE CONCEPT OF VIRTUE AND FAMILY PERCEPTION IN SEZAI KARAKOÇ'S POEMS

Abstract

Sezai Karakoç offers a solution which is to be a revival private of Islamic values for the problems of the individual who is alienated from his/her society, breaks with the past and is not confident about future. One of the qualities of the mentioned private of Islamic values is to be virtuous. According to Sezai Karakoç, one, who is virtuous and rigorously fulfills his/her duties to God, is superior in the eyes of the public and in the presence of Allah. This paper focuses on the meanings of virtue in the poems of Sezai Karakoç. Besides Sezai Karakoç asserts that family privacy which is the heart of the society must be protected. It is possible to prevent the depravation of individual by hindering the family depravation. It is observed that Sezai Karakoç refers to family, primarily the mother figure in some of his poems. One can understand the Islamic atmosphere in which he grows up when he tells about the mother, father and childhood. When the information told by Karakoç himself in the *Hâturalar* section of the *Diriliş* journal and the family concept in his poems are brought together, Karakoç's revival message on the basis of the family can be better revealed.

Key Words: Sezai Karakoç, Virtue, Family, Resurrection.

Giriş: Erdem Kavramı ve Sezai Karakoç

Türk Dil Kurumu'nun Büyük Türkçe Sözlük'ünde erdemın faziletli

olma anlamına geldiği belirtilir. Sözlüğe göre erdem şöyle tanımlanır: "1. Ahlakın övdüğü iyi olma, alçak gönüllülük, yiğitlik, doğruluk vb. niteliklerin genel adı, fazilet. 2. İnsanın ruhsal olgunluğu" (www.tdk.gov.tr). Araştırmacıların erdem kavramına yükledikleri farklı anlamlar vardır. Cemil Meriç, *Kırk Ambar II* kitabında, adalet savunucusu Proudhon'a göre erdemın sadelik ve fakirlik anlamlarına geldiğini (Meriç, 2006: 412) söylerken yine aynı kitabında Renan'a göre ise, ilim sayesinde insanların "en yüce erdemi" kazanacağını vurguladığını belirtir (Meriç, 2006: 372). İlhami Güler (1998: 30), insanların davranışlarının "iyi" ve "doğru" olanlarına "erdem" denildiğini; karşıt durumda ise yani "kötü" davranışların ise "erdemsizlik" ya da "ahlâksızlık" olarak tanımlandığını vurgular. Aristoteles ise, erdem ile mutluluk arasında ilişkinin söz konusu olduğunu ve insan davranışlarının, tutumlarının nihai hedefinin mutluluğa yönelik olduğunu ifade eder (Ceylan, 2001: 158). İslâm filozofu Nasîrüddin Tûsî'ye göre erdem, ifrat ve tefrit olarak adlandırılan iki aşırı ucun ortasıdır. Ortadan, ifrat veya tefrit yönündeki, sapma erdemsizliktir (Demirkol, 2014: 272-273). Sezai Karakoç ise, başarıya erişmede Batı'nın yok sayılmayacağını ancak "erdem" unsurunu geri plana itip yalnızca pratiğe değer verilmesini tenkit eder. Ona göre, hakikat pratik etkiye indirgenmemelidir (Karakoç, 1978: 61). Sezai Karakoç, "Toplumun Özünü" anlattığı bir başka yazısında ise erdem kavramından şöyle söz eder: "Kim erdemli, kim Allah'a karşı ödevlerini yerine getirmekte daha titizse Allah önünde de, İslam toplumu katında da üstün olan, hayırlı sayılan odur" (Karakoç, 2015a: 58). Karakoç'un erdem kavramı Hucurat Suresi'nin 13. ayetine bir telmihtir: "Ey insanlar! Şüphe yok ki, biz sizi bir erkek ve bir dişiden yarattık ve birbirinizi tanımanız için sizi boylara ve kabilelere ayırdık. Allah katında en değerli olanınız, O'na karşı gelmekten en çok sakınanınızdır. Şüphesiz Allah hakkıyla bilendir, hakkıyla haberdâr olandır" (diyanet.gov.tr, 17/24 [31.03.2016]). Karakoç, kendi âmentüsünü "erdem" ve "takva" çerçevesinde oluşturduğunu söyler: "Benim âmentüm, neslimin âmentüsü, sürekli bir otokritiktir. Kendi benliğini ve varlığını, erdem ve takva açısından tartıştır. En duyarlı terazilerle tartma demektir kendini bu âmentüyü kabulleniş. Hakikate erme ve bu erişti koruma bakımından sürekli bir özeleştiridir diriliş neslinin âmentüsü." (Karakoç, 2015c: 24-25). Kendisini "erdem sitesinin bir işçisi" olarak gören Karakoç, "kapitalist veya komünist siteler gibi zulüm sitelerini" yıkmayı borç bilmekte ve "şeytanın kentini darmadağın etmeye" "and" içmektedir (Karakoç, 2015c: 14). İslâm'ın insan ideasında bir "erdem anonimliği" (Karakoç, 2015c: 36) olduğunu ve erdem anonimliği içinde erimek gerektiğini de belirtir.

Karakoç'a Göre Kişi, Halk ve Devlet Bağlamında Erdem

Karakoç, Diriliş sistemini ve sitesini anlatırken erdem kavramını ikiye ayırır: "Dinamik Erdem" ve "Statik Erdem". Ona göre bu diriliş sitesindeki kişinin maddi güçleri manevi güçlerinin denetiminde

olmalıdır ve "Kişi etkisinin ekonomik gücüyle değil, erdemıyla, toplum uğrunda fedakârlığıyla oranlı olunmasına çalışılacaktır. Dinamik erdemliler ordusu olacaktır diriliş erleri. Statik erdemliler sitesi olmayacaktır sitemiz. 'İş içinde erdem', yeniden kuracaktır, inşa edecektir, mamur edecektir dünyayı" (Karakoç, 2015c: 44). Karakoç, birey gibi toplumun da "erdemli" olmasını ve "erdemli entelektüellerin etkisine saygılı had bilir bir halk[ın]" (Karakoç, 2015c: 45) tebarüz etmesini ister. Birey ve halk gibi "devlet" mekanizmasını da "erdem" üzerinden tanımlayan Karakoç, "Medine" şehrinin anlamına şöyle göndermede bulunur: "Benim devletim, (medine't-ül fâzıla) diye adlandırılan devlet, yani erdem devletidir. Devlet, gözümde, sadece bekçi – devlet, ya da sadece bir ekonomik kuruluş, yani kooperatif- devlet ya da bir ırkın veya sınıfın hegemonyasına dayanan ırk veya sınıf devleti değil, ya da bütün amacı sınıflar arasında bir denge sağlamaktan ibaret devlet, politik devlet değildir." (Karakoç, 2015c: 47). İnandığı devletin her şeyden önce bir "ülkü-ideal bir idea devlet" olması gerektiğini söyleyen Karakoç, bu devletteki temel ideayı ise şöyle tanımlar: "Bu devlette her şeyden önce temel idea, erdemdir. Değerleniş ona göredir. Kuvvet ve madde sahipliği değil, erdem ve ahlâk sahipliği, değerlendirmede ölçü, temel ölçü olarak kabul edilir. Toplumu sürekli olarak koruyan, geliştiren ve ayakta tutan bir erdemli öncüler topluluğu bulunacaktır" (Karakoç, 2015c: 48). Peki erdemın temeli nedir? Karakoç bu soruyu şöyle açıklar: "Ne Doğunun mutlak ve mistik itaat prensibi, ne Batının sürekli muhalefet ve başkaldırı ruhu. İnsanların her türlü politik, ekonomik, sosyal gelişmelerine ve kuruluş tertiplmelerine açık bir erdem düzeni. Bu erdemın temeli, insanların razı oluşunu Tanrı rızasına bağlayıştır. Temelde Kur'an'ın koyduğu varoluş ilkeleri yer almıştır." (Karakoç, 2015c: 50). Karakoç, erdemi anlattığı gibi erdemsizliği de anlatır. Erdem ile Kur'an arasındaki bağlantıyı anlatırken "Kur'an... İnsan ona yaklaştıkça hakikate yaklaşmanın büyük mutluluğunu, huzurunu ve heyecanını, aşk ve coşkusunu bulur içinde. Ondan uzaklaştıkça, zanların, vehimlerin, erdemsizliklerin, büyüklemenin bataklığına saplanır." (Karakoç, 2015a: 30) ifadelerini kullanır. Karakoç, insan gibi toplumların da benzer şekilde "Kur'an medeniyeti ve ondan aldığı ilham" ile büyüyeceklerini, gelişeceklerini, üstünleşeceklerini ve yüceleşeceklerini vurgular (Karakoç, 2015a: 30). Karakoç'un erdem kavramına büyüklememeye, tevazu sahibi olma gibi anlamlar yüklediği görülmektedir. Nitekim Kur'an-ı Kerim'de, İsra suresinin 24. ayetinde "Onlara merhamet ederek tevazu kanadını indir ve de ki: "Rabbim! Tıpkı beni küçükken koruyup yetiştirdikleri gibi sen de onlara acı" (diyanet.gov.tr, 17/24 [31.03.2016]) denilmektedir. Dolayısıyla Karakoç'un şiirlerindeki ailesine hürmeti, anne ve baba sevgini yukarıdaki ayetle ve onun Kur'an-erdem ilişkisine yüklediği anlam ile açıklayabiliriz.

Aile Kurumu ve Sezai Karakoç

Tanzimat Dönemi'nden itibaren yazarlarımızın üzerinde düşündükleri, eserlerine konu ettikleri ana temalardan biri ailedir.

Bu durum roman ve hikâyede geçerli olduğu gibi şiirde de görülür. İntibah, *Araba Sevdası*, *Zehra*, *Felâtn Bey ile Rakım Efendi*, *Turfanda Mı Yoksa Turfa Mı*, *Teşhül*, *Jön Türk* gibi birçok roman ve hikâyede ailedeki çözülme ve buna bağlı olarak bireyin kimlik arayışı ve bunalımı mevzu bahis edilir. Benzer bir durum şiirde de vardır. Rezaizade Mahmut Ekrem'in "Ah Nijâd", "Yakacık'ta Akşamdan Sonra Bir Mezarlık Âlemi" şiirlerinde aile özlemini bulabiliriz. Hariciye'de olması sebebiyle memleketinden ve ailesinden uzun yıllar uzak kalan Abdülhak Hamit Tarhan, mektuplarında sık sık aile ve vatan özleminden bahseder. Onun Türk şiirine armağan ettiği ve Abdülhak Hamit denilince akla ilk gelen şiirlerinden biri olan "Makber" şiiri, eşi Fatma Hanım için yazılmıştır. Belkıs Gürsoy (1981: 179), Abdülhak Hamit Tarhan'ın yaşamı boyunca en çok önem verdiği iki kadının annesi Müntehâ Nasib Hanım ile ilk eşi Fatma Hanım olduğunu söyler. *Hatıralar*⁵⁶ adlı kitabında annesinden sık sık söz eden şairin "Validem"⁵⁷ adlı şiirinden de annesine olan düşkünlüğünü anlayabiliriz.

Aile sevgisi, aile bireylerine olan ilgi Sezai Karakoç'un şiirlerinde ve hatıralarında da görülmektedir. Sezai Karakoç'un anneden bahsettiği şiirlerinden biri, "Yoktur Gölgesi Türkiye'de" adlı kendi annesini anlattığı şiiridir. Turan Karataş (1998: 314), Karakoç'un annesinin vefatından sonra yazdığı söz konusu şiir ile kendi annesinin şahsında bir bakıma bütün annelerin vasıflarını ortaya koyduğu görülür.

"Yoktur Gölgesi Türkiye'de"

*Sabahları gün doğmadan uyanır
Dilini yutacak olur içi kanlanır
Gün boyu çalır aydınlanır
Kederini anlarsanız size ne mutlu
Acır fakir çalışan kadınlara
Titrer bir gönül kıracak diye hanım dizi*

*İncedir billurdandır yoktur gölgesi Türkiye'de
Bir meçhul Meryem mermerden değil ama kutlu
Gözlerine baksanız erirsiniz kar gibi
Elinizi sallarsanız rüzgârından sallanır
Bir geyik olur sizi arar melül ve bakır
Görür gibi uyur konuşur gibi susar güler gibi ağlar" (Karakoç,
2013: 55).*

56 Tarhan, Abdülhak Hâmid (1994). Abdülhak Hâmid'in Hatıraları, (Hazırlayan: İnci Enginün), Dergâh Yayınları, İstanbul.

57 Tarhan, Abdülhak Hâmid (1997). Bütün Şiiri 2: Makber, Ölü, Hacle, Bâlâdan Bir Ses, Vâlidem, (Hazırlayan: İnci Enginün), Dergâh Yayınları, İstanbul.

Karakoç, yukarıdaki şiiri annesinin vefatı üzerine yazmıştır. Şiiri yazdıktan sonra, hâtıralarında bu şiiri yazarkenki "duyarlılığını" ve annesinin karakterini şöyle açıklar: "*Kadınlar az çok birbirlerine kusur bulurlar, biz erkekler gibi. Her ailede olduğu gibi bizim ailede de böyleydi. Yüze karşı olmasa bile köşeden kenardan eleştiriler yöneltilir, duyulurdu. Ama annem için hiç kimsenin, ne babamın, ne bizim, ne kardeşlerinin, ne halâlarımın, ne diğer aile efradımızın, ne komşuların, ne de uzaktakilerin bir şikâyetini, bir sızlanmasını bir tenkidini duymadım. Hiç kimse de duymamıştır. Mümkün değildi. 'Yoktur Gölgesi Türkiye'de' şiirimi annemin ölümünü izleyen yıllarda o duyarlılıkla yazmıştım*" (Karakoç, 1988e: 11). "Yoktur Gölgesi Türkiye'de", Karakoç kadınlığın belki de en kutsal yönü olan annelik yönünün nasıl olması gerektiğinden söz eder. Yukarıdaki mısralarda Karakoç'un annesinin "erdem" sahibi bir kadın olduğunu görürüz. "*Kederini anlarsanız size ne mutlu*" mısrası, Anadolu insanının faziletini yansıtır. Sıkıntı çeken kadın derdini herkese ifşa etmez; sıkıntısını içinde yaşar ve çözmeye çalışır. Annesi, muhatabını "kar gibi eritecek gözlere", heybetli bir rüzgâra sahip olmasına rağmen titreyen bir gönül taşır; tevazu sahibi bir kadındır. Furkan Suresi'nin 63. Ayetinde "*Rahmân'ın kulları, yeryüzünde vakar ve tevazu ile yürüyen kimselerdir*" (Furkan, 63, diyanet.gov.tr) denilmektedir. "Kutlu" bir anneye sahip olduğunu söyleyen şairin annesinin tevazu örneği biri olduğunu söz konusu şiirden anlarız. "Meçhul bir Meryem" gibi olan "kutlu" annesi, kendisi sabahtan akşama kadar çalışması, dilini yutacak kadar kanlanacak hale gelmesine karşın kederini söylemeyen alçakgönüllü biridir.

Acır fakir çalışan kadınlara

Titrer bir gönül kıracak diye hanım dizi

Sabahtan akşama kadar çalışan Karakoç'un annesi, fakir kadınların haline acımaktadır. Hanımın yani patronun dizi kırmasından çekinenler ve gönlü kırılanlar için âdeta titrer. Bu iki mısra hem biçimsel hem de muhteva açısından dikkat çekicidir. Biçimsel olarak, Karakoç'un ikinci yeni akımında gördüğümüz üzere klasik sözdizimini kırdığını görürüz. Nitekim Alâattin Karaca (2010: 1999-201), ikinci yeni şiirinde değişen en önemli ögenin önceki şiir dilini değiştirmek olduğunu, Türk şiirini temellerinden sarırmak, alışlagelen şiir anlayışını kırmak, dil mantığı ve şiir biçimi bakımından önceki şiirle hesaplaşma gayesinde olan bu hareketin "*söylediklerini daha etkili kılmak için söz diziminin sırasını*" değiştirdiğini belirtir. Burada şunu vurgulamakta fayda var: Sezai Karakoç, biçime gereğinden fazla önem veren ve biçimle özü farklı gören bir şair değildir. Şiirde öz bulunmalıdır ve salt biçim sözün şiir olmasını sağlamaz: "*Şair biçim peşinde iken ruhunu yitirmemek, geometrinin, şemanın tutsağı ve kurbanı olmamak durumunda ve zorunda[dır]*" (Karakoç, 1988a: 62). Yukarıdaki mısralarda biçim kadar dikkat çeken bir diğer husus "öz"dür. Patron diyebileceğimiz hanımın, gönülleri titretmesinden ve fakir kadınların haline acınmasından söz

edilir. Karakoç'a göre "zengin, zengin olması sebebiyle kendini fakirden üstün göremez, onu ezemez. Kuvvetli, zayıfla toplum önünde aynı derecededir. Kuvvetini zayıfın aleyhine kullanamaz. Patron sırf patron olduğu için Tanrı önünde ve İslam toplumu katında işçiden daha üstün sayılamaz" (Karakoç, 2015a: 58). İslâm'daki eşitlik kavramına vurgu yapan Karakoç'a göre üstünlüğün tek bir göstergesi vardır, o da "erdemli" olmaktır. "Kim erdemli, kim Allah'a karşı ödevlerini yerine getirmekte daha titizse Allah önünde de, İslam toplumu katında da üstün olan, hayırlı sayılan odur" (Karakoç, 2015a: 58). Karakoç'un annesine birçok şiir yazmasının, ölürken "doktor istemem Annem gelsin" (Karakoç, 2013: 81), diyerek annesini yanında istemesinin nedenini "Çocukluğumuz" şiirinin ilk mısralarından da anlayabiliriz: "Annemin bana öğrettiği ilk kelime / Allah şahdamarımdan yakın bana benim içinde" (Karakoç, 2013: 70). Üstünlüğün göstergesinin Allah'a karşı ödevlerini yerine getirmede titiz olmak olarak gören Karakoç'a bu "erdemli" öğreten ise annesi olmuştur:

Çocukluğumuz

"Annemin bana öğrettiği ilk kelime

Allah, şahdamarımdan yakın bana benim içimde

Annem bana gülü şöyle öğretti

Gül, O'nun, O sonsuz iyilik güneşinin teriydi

(...)

Babamın uzun kış geceleri hazırladığı cenklerde

Binmiş gelirdi Ali bir kırata

(...)

Babam lambanın ışığında okurdu

Kaleler kuşatırdık, bir mümin ölse ağlardık

Fetihlerde bayram yapardık

İslâm bir sevinçti kaplardı içimizi"

(Karakoç, 2013: 70-71).

Burada, anne ile beraber babanın da Karakoç'un çocukluğunda etkin rol oynadığı görülmektedir. Karakoç'un şiirlerindeki dinî atmosferi besleyen kaynaklardan biri şüphesiz ki ailesidir. Yukarıdaki mısralar ile Karakoç'un *Diriliş* dergisindeki hâtıralarında anlattıkları örtüşür. Anne tarafının "yeşil sarıklı" olduğunu söyleyen Karakoç, "annemin annesi tarafından dedelerimin din kaynaklı hiyerarşide bir yerleri ve bir tarikatla ilişkileri olsa gerek. Nitekim, çocukluğumda, annemin iki akrabası şeyh ismiyle anılıyordu" (Karakoç, 1988c: 12) der. Dolayısıyla dindar bir anneye sahip olan Karakoç'un şiirlerinde resmettiği anne tasviri de diğer şairden farklıdır. Fikret'in "Ömr-i Muhayyel" şiirinde göl, "Mai Deniz"

şiiirinde ise deniz üzerinden simgelenen ve saflığı, temizliği ve sığınmayı sembolize eden bir anne yoktur. Anne, çocuğunun dinî eğitiminde baba ile beraber aktif rol oynayan biridir. Karakoç, ailesinin oynadığı bu rolü ramazan ayının evlerinde nasıl geçtiğini anlatırken şöyle vurgular: "Ve ikindiden sonra Kur'an-ı Kerim okunurdu evde. Bütün evi o manevî hava kaplardı. Mağfîret havası. Baba Kur'an okur, anne yemek hazırlardı. İki nimet birbirine kavuşur, karışırdı âdeta. Sonra annenin Kur'an okuması sırası gelirdi. Araya sıkışmış çok özel bir vakit gibi. Babanın okuması bütün evin okuması gibiydi. Annenin okuması ise mahrem" (Karakoç, 2015b: 115-116).

Karakoç, her ne kadar annesi ile beraber babasının üzerinde bıraktığı izi anlatsa da annesini ve annenin ailedeki konumunu şiirlerinde daha sık işler. Anne sevgisini kimi şiirlerinde birkaç mısra ile anlatırken kimi şiirlerinde şiirin bütününde ele alır. Örneğin genç kızların cahiliye devrinde toprağa gömülmesini eleştirdiği "Sevgi" adlı şiirde aile bireylerinde "anne"den şiirin sonunda söz eder. Gün ışığından mahrum bırakılan genç kızlar "anneleriyle parka çıkarlar" (Karakoç, 2013: 66). Karakoç, şiiri şöyle bitirir: "Anneleriyle anneleriyle anneleriyle" (Karakoç, 2013: 66). Ölümün anlatıldığı şiirde anne kelimesinin üç defa tekrarlması Hz. Peygamber'in anne ilgili hadis-i şerifini de hatırlatmaktadır.⁵⁸ "Anneler ve Çocuklar" şiiri ise, baştan sona annenin merkezde olduğu bir şiirdir:

Anneler ve Çocuklar

"Anne öldü mü çocuk
Bahçenin en yalnız köşesinde
Elinde siyah bir çubuk
Ağzında küçük bir leke

Çocuk öldü mü güneş
Simsiyah görünür gözüne
Elinde bir ip nereye
Bilmez bağlayacağımı anne

Kaçar herkesten
Durmaz bir yerde
Anne ölünce çocuk
Çocuk ölünce anne"

(Karakoç, 2013: 64).

Karakoç şiirinin sonuna "1958, Yaz" notunu düşer. Karakoç, 58 Buhari'den aktaran Hüseyin Algül. "Hz. Peygamber'de Anne Sevgisi", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sayı: 1, Cilt: 1, Yıl: 1, Ocak 1986, s. 21-24.

annesinin ölümünden (1957) sonra bu şiiri kaleme almıştır. Büyük bir sevgiyle annesine bağlanan Karakoç'un şiirde anne-çocuk ilişkisini çok iyi çizdiği görülmektedir. Burhan Eren'e göre şiirdeki çocuk, "anne ve ölümün yanında tamamlayıcı bir unsur değil; bir bütünün, birbiriyle iç içe geçmiş üç parçası... 'Anneler ve Çocuklar' şiirinde anneyi çocuktan, çocuğu anneden ayıran ölüm, bakıldığında dayanılması güç fotoğraflar bırakıyor geride" (Eren, 2010: 341).

Bir başka şiirinde Karakoç, kadın "yontulunca" içinden anne, insan çözülünce ise içinden çocuk çıktığını belirtir. Şahdamar- Körfez - Sesler adlı kitabındaki "Köpük" şiirinde şöyle der:

Köpük

"Bir kere kente girdin
Bir kadını al onu yont yont anne olsun
Her kadın acıma anıtı bir anne olsun
Çocuklara açılan mavi kırmızı pencere anne
Sen bu şehrin sokaklarından geç sonsuz pencerelerle
Bir insanı al onu çöz çöz çocuk olsun"

(Karakoç, 2013: 103).

Karakoç'un zihnindeki anne algısını yukarıdaki mısralarda "kent" olgusu ile beraber düşünmek gerekir. "Bir kere kente girdin" diyen şairin modern zamandaki kadını/anneyi heykele benzetmesi dikkat çekicidir. Karakoç, bireyin daima bir "mutlak" arayışı içinde olduğunu, Tanrıtanımazların Tanrı yerine doğayı, eşyayı bir kadını veya başka bir insanı "mutlak" olarak gördüklerini vurgular. Dolayısıyla tapınma isteği devam etmektedir (Karakoç, 2015a: 73). Kadın, modern zamanlarda insanların nazarına sunulan bir meta gibidir. Fakat kadını daha değerli kılan şaire göre anne olmasıdır. Çünkü heykeltıraş heykeli yaparken eserinin özünü düşünür; öz dışındakiler yontulur. Şair, birkaç mısra sonra karyolada uzanan ve her erkeği papaz sanıp günah çıkararan "Eleni"den söz eder. Şaire göre, kentte cinsel bir meta olarak algılanan kadın törpülediğinde, esas önünde eğinilmesi gereken kadın yani içinde "çocuklara açılan mavi kırmızı pencere" gibi olan "acıma anıtı" anneler ortaya çıkacaktır.

Karakoç'un anneyi "kutlu" olarak nitelendirdiği başka şiirleri de vardır. Örneğin *Hızlı Kırk Saat*'in 33. bölümünde anneyi şöyle tasvir eder:

"Ey kutlu anne günaydın
Ey doğan çocuk günaydın
Kabaran deniz.

Günaydın
 Koşan muştı kölesi günaydın
 Günaydın bütün insanlar
 Günaydın yeryüzünün yüz akı Müslümanlar
 Günaydın
 Kur'an Cebrail
 Günaydın
 Sûr İsrâfil" (Karakoç, 2008: 101).

Anne kutludur; çünkü âlemlere rahmet olarak gönderilen Hz. Muhammet'i doğurmuştur. Şair bu muştunun ardından bütün insanlık için aydınlık günlerin başlayacağını duyurur. Aynı bölümde Karakoç, Hz. İsa'nın annesi Meryem'den ve Hz. Musa'nın annesi Asiye'den de söz eder. (*Hurmadan bir kentin sesini duyan / Meryem çarşafı açıyordu / Suya bırakılmış çocuğu / Kurtaran kadın âsiye/ Savıyordu al kadınları dışarı* (Karakoç, 2008: 99). Karakoç'un zihninde idealize ettiği kadın tipini *Hızır ile Kırk Saat* kitabındaki şiirlerinden anlayabiliriz. Turan Karataş, onun çağdaşlarından farklı olan kadın algısını şöyle açıklar: "*Kadın onun şiirinde ideal ve muhayyel bir varlıktır ya da öyle olmalıdır. Bu, bir yenileniştir modern şiir için. Özlediği kadın tipi de Meryem'dir*" (Karataş, 1998: 314). Anne denilince akla gelen ilk kavramlardan bazıları şunlardır: Şefkat, merhamet, masumluk, saf ve temiz olma. Karakoç, tüm bu kavramların ötesinde anneye "kutsiyet" atfetmiştir. Yasin Suresi'ni anlatırken bile "*hamile Meryem'i doğurtan sure*" (Karakoç, 2013: 108) der. Onun anneye atfettiği diğer yazarlardan farklıdır; örneğin Tefvik Fikret'teki anne algısı ile onunki benzemez. Tefvik Fikret'in "Vâlide" şiirinde, anne "Şikeste-reng-i sefâlet, mükedder ü mağmum" dur; "masum, garip, müşfik" ve en önemlisi "zavallıdır" (Tefvik Fikret, 2005: 51-51). Karakoç'un annesi ise, "fakir" olsa da "dilini yutacak kadar kanlansa" da akşama kadar çalışır ama "zavallı" konumuna düşmez. Anne "zavallı" değildir; aksine evladının dinî eğitiminde söz sahibidir. Onun annesi iradesiz değildir; aksine "savaşçı" ve "bilgindir." *Gül Muştusu* kitabında bu anne şöyle tasvir edilir:

"Saçılır göğümüze
 Savaşçı bilgin anne
 Çıkarız bir bir sisten
 Çanlar alacakaranlığından
 Toprak karabasanından
 Ölüm kasabasından
 Gün doğuşuna

*Sabah çağrısına
Diriliş pazarına"*

(Karakoç, 2011: 385)

Anne savaşçı ve bilgin olmanın yanı sıra öğreticidir de. Günlük hayata dair pratikleri ve insanlara aldanmamayı şair annesinden öğrendiğini söyler:

*"Çocukluğumda öğretmişti annem
Aldanışı aşmayı
Köprüden düşmemeyi
Saçaklarda kolaylıkla gezmeyi
Yılan zehrini
Çatlamamış dudaklarla emmeyi
Soygunda soyulmamayı
Uçaktan düşülse de ölmeyi
Büyüyü fark etmeyi bayındır bilgilerden
Bir kelimeyle ulu bir kelimeyle
Yüce bir isimle"*

(Karakoç, 2008: 74-75)

Aldanışı aşmak, soygunda soyulmamak uçaktan düşülse de ölmemek, büyüü fark etmek bir yönüyle metafizik bir tabloyu içermektedir. Karakoç, Müslümanların son çağlardaki tutumlarının "*metafizik gerilimden uzaklaşma biçiminde donduğu için yenilgiden yenilgilere, alçalışlardan alçalışlara*" (Karakoç, 2015a: 97) düşüldüğünü vurgular. Ona göre yenilgiden kurtulmanın yolu İslâm ve onun getirdiği "*erdemdir*" (Karakoç, 2015a: 96). Bir yandan yenilgiden söz eden Karakoç diğer yandan umuttan da söz eder. Erdem ile hareket edilirse umut ışığı yanacaktır: "*Yeter ki biz bu geçici dünyanın fani ihtiraslarına Müslümanların talihini feda etmeyecek büyük bir erdem ve feragat duygusuyla hareket ederek (...) İslam medeniyetinin yeniden ışımasına (...) çalışmaktan vazgeçmeyelim ve umudumuzu asla kaybetmeyelim*" (Karakoç, 2015a: 84-85.) Karakoç'un mevzu bahis ettiği umut ışığında, ailenin çok müstesna bir konumu vardır. Karakoç, diriliş erleri yetiştirecek ve "*erdem ilkesini benimsemiş*" (Karakoç, 2015c: 43) bir siteden söz eder. "*Bir site kurmalıyım. İslam sitesini yeniden kurmalıyım*" (Karakoç, 2015c: 41). Bu sitenin kalbi ise **aile**dir: "*Toplumun ve sitenin kalbi atacaktır, site hücresi veya moleküllü durumunda olan ailede. Ailenin mahrem cephesi şiddetle korunacak, fakat onun toplumdaki konumu her yönden gözlenecek, denetlenecektir. Devletin müdahaleden çok hizmet sunması söz konusu olacaktır aileye (...)* Yani aile, mini – site olacaktır. Öyle ki, bütün

site mahvolsa, yalnız bir aile kalsa, âdeta ondan, yani bir minyatür siteden yeni baştan site ve toplum türeyebilsin. Siteyi eşya ve tarih önünde somutlaştıran ülkü, ailenin açık seçik izlediği ülkü olmalıdır" (Karakoç, 2015c: 42-43). Şiirde, annenin oğluna öğrettiği "bir kelime", "ulu bir kelime", "yüce bir isim" Karakoç'un kurmak istediği sitenin temelini oluşturur. Aldanışın aşılması, erdemli olunması, metafizik gerilimin sağlanması ve umut ışığının yakılması için "yüce bir isme" dayanılması gerekmektedir. Karakoç'a bu yüce ismi henüz çocuk denecek yaşta öğreten ise annesidir.

Sezai Karakoç'un şiirlerinde bahsettiği bir diğer aile üyesi babadır. Baba, daha çok baba özlemi, babasızlık üzerinden ortaya konur. *Hızır'la Kırk Saatin* 22. bölümünde çocukluğuna ve babasına duyduğu hasreti anmaktadır:

*"An o çocukluğu
Karlı kurban bayramlarını
Kuru üzüm iftarlarını
Bağa taşan ev seslerini
An an ki
Kurtuluşunu şimdi bulursun belki
İçinden güneşe varan ses babadır gündüzleri
Ayı kucaklayan ses anadır geceleri"*

(Karakoç, 2008: 54)

Sezai Karakoç, *Hatıraları*'nda babasından da söz eder. İslamî bir atmosferde büyüyen şairin hem dedesi hem babası dindar biri. Dedesi Hüseyin Çavuş Plevne Savaşı'nda Gazi Osman Paşa'nın takdirini kazanmış "korkusuz", gözü tok ve harama dikkat eden biridir. Karakoç'un babası Yasin de dindar bir kimliğe sahiptir. Karakoç, babasının kendisine koyduğu ismi şöyle anlatır: "İsmim babamın koyduğu ad, Muhammed Sezai'dir. Kur'an-ı Kerim açılarak konmuş ismim. O zamanlar, her ismin bir de mahlâsı olurdu. İsim, genellikle, peygamber ya da sahabe, veli adından alınır. Mahlâs ise genellikle Farsçadan. İsmim Muhammed, mahlâsım Sezai oluyor. Sezai'nin anlamı da, aşağı yukarı Muhammed'le aynı. Sanki onun Farsçası. Böylece hem adım, hem mahlâsım Peygamber Efendimizin isminden alıyor lâfzını ve anlamını" (Karakoç, 1988b: 10). Yukarıdaki mısralarda Karakoç, baba özlemini anlatırken kurban bayramından, iftarlardan söz eder ve onlardan bahsetmeyi "kurtuluş" olarak görür. Bu tasvir onun dünya görüşü ile ilgilidir. Dindar bir ailede büyüyen ismi Kur'an-ı Kerim açılarak konulan Karakoç'un ailesini anarken iftardan, kurban bayramından söz etmesi tabiidir. Baba özlemini ya da babayı anlatan Fikret'te ya da Muallim Naci'de bu bakış açısını göremeyiz. Örneğin Fikret'in Şermin'de betimlediği baba "korkutucu"

bir babadır. Şermin'e "hayyelelfelah", "ezan" nedir diye soran baba, cevap alamayınca tokat atar. Şermin babasını şöyle tasvir eder:

"Bana babam her ne zaman

Böyle şeyler sorarsa çok,

İçerimde bir soğukluk

Hissederim, bütün kanım

Damarımda donar birden" (Fikret, 1965: 51-52)

Tevfik Fikret, çocuğuna tokat atan babayı eleştirmek gayesindedir. Fakat bu yapılırken çocuğun gözünde korkutucu ve soğuk olarak resmedilen baba "dindar" olarak çizilir. Karakoç'taki baba da dindardır; fakat korkutucu ya da çocuğuna "soğukluk" hissettiren bir baba değildir.

Karakoç, babasızlık temasını Hz. Peygamber üzerinden de anlatır. *Hızır'la Kırk Saat*'in 34. bölümünde, şair Hz. Peygamber'in babasızlığını şöyle dile getirir:

"Seheri bir elektrik akımı yaparken Cebrail

Bir sancak gibi indirirken şafağı

Zincir gibi boşanırken kubbelerin kıyameti

Hepimiz için çek çileyi

Ey babasız büyümüş" (Karakoç, 2008: 106)

Karakoç'un şiirlerindeki ana temalardan biri olan Hz. Peygamber sevgisi, yukarıdaki şiirinde peygamber efendimizin babasız kalışı üzerinden verilmiştir. Peygamber efendimizin babasızlığının yanı sıra kendi babasının özlemini de şiirlerinde ifade etmiştir: "*Babam lambanın ışığında okurdu (...)* İslâm bir sevinçti kaplardı içimizi" (Karakoç, 2013: 71). Karakoç'un hâtıralarında anlattıkları ile şiirlerde resmettiği baba karakteri özdeşleşir. Oğluna "müminlerin" hikâyesini anlatan İslamiyet'i anlatan ve oğlunun içini sevince gark eden babasını hâtıralarında şöyle tasvir eder: "*Babam, beş vakit namazını kılar, orucunu tutar, her ramazan bir hatim indirir dindar bir kişi idi. Tarikatlara büyük saygısı vardı. Ancak bir tarikata mensup görünmezdi (...)* Sabah namazından sonra duaları vardı (...) Babam kendi kendine bir çok şey okumuş biriydi. Hafızası çok iyiydi. Duydukları ve okudukları aynen aklında kalmıştı. Kendinden duyduğum bir çok söze ve hikâyeye, sonradan en umulmadık yerde rastlamışumdur. İlk bakışta eski deyişle mevsuh şimdiki deyişle belgeli görülmeyenleri bile. Babam, samimi, gösterişsiz bir dindardı. Yalanı, hileyi asla sevmezdi" (Karakoç, 1988d: 9). Netice itibarıyla "kutlu" bir anneye sahip olan "gölgesi-dahi Türkiye'de bulunmayan" bir annenin yanı sıra oğluna hem hal diliyle hem de "lambanın ışığında"

okudukları ile örnek olan dindar bir baba, onun muhafazalar kimliğinde yadsınamaz bir konuma sahiptir.

Sonuç

Sezai Karakoç'un "diriliş" düşüncesi pek çok kavram üzerinden tartışılabilir. Nitekim Karakoç ile ilgili yapılan lisansüstü tezlere bakıldığında bu durum görülecektir. Bu çalışmada biz onun diriliş düşüncesini erdem kavramı ve aile algısı üzerinden yorumladık. Erdem kavramını seçtik; çünkü giriş bölümünde de belirttiğimiz üzere kendisinin ve neslinin âmentüsünü "erdem" ve "takva" merkezinde değerlendirir. Ayrıca *Diriliş Neslinin Âmentüsü* kitabının son satırlarında kârihlerine şöyle seslenir: "Yeniden doğacaksın. Kıyametini yaşayıp yeniden dirileceksin (...) Hiç şüphelen olmasın" (Karakoç, 2015c: 68). Söz konusu kitabı başta olmak üzere düşünce yazılarını ihtiva eden kitaplarından erdem kavramı ile umudu hep bir arada düşünmüştür. Bir taraftan Kur'an'dan uzaklaşmamız nedeniyle yenilgiye düştüğümüzü söylerken diğer taraftan "erdemli" olunursa umut ışığını yeniden yakalayabileceğimizin müjdesini verir. Bu müjde hem birey hem halk hem de devlet için geçerlidir. Fakat Karakoç'a göre diriliş umudunun görüleceği, hem bireyi hem de toplumu umuda sevk edecek temel kurum "ailedir." Diriliş sitesinin/şehrinin temeli "erdem" sahibi ailelere dayanmaktadır. Karakoç'un başta annesi olmak üzere ailesini şiirlerine sık sık konu ettiğini gözlemledik. Onun "kutlu" annesinden, "Türkiye'de gölgesi olmayan" ve "Hz. Meryem'e" benzer saf, temiz annesinden; samimi, gösterişsiz, dindar ve çocuğuna dinî eğitim veren babasından hareketle aileye bakış açısını ortaya koymak istedik. Bunu yaparken de şiirlerinin yanı sıra *Diriliş* dergisinde haftalık olarak yayımlanan "Hâtıralar" bölümünden faydalandık. Onun şiirlerinde anlattığı dindar ve erdem sahibi ailesi ile hâtıralarında anlattığı ailesinin örtüştüğü görülmüştür.

Bugün Türkiye'nin tartıştığı pek çok meselenin halledilmesi, sıkıntılarının bertaraf edilip diriliş neslinin muştusuna erilmesi için yapılacak olan temel hususlardan biri ailenin muhafaza edilmesidir. Toplumsal yapıya ideal olarak sunulacak olan bireylerin yetişmesi için nesillerin aile eğitimini almaları gerekmektedir. Cumhuriyet dönemi Türk şiirinin kilometre taşlarından biri olan Karakoç'un hem karakterinde hem de sanatında – hatıralarından öğrendiğimiz üzere- ailenin büyük bir payı vardır. "Yeşil sarıklı" hocaların içinde büyüyen, onlarla akraba olan Karakoç, *Hızır ile Kırk Saat* şiir kitabı başta olmak üzere çocukluğunun geçtiği muhiti, akrabalarını ve tabii ki ailesini şiirlerine konu edinir. Aile içinde ise, ele aldığımız bölümler doğrultusunda, en çok annesini anlattığı görülmektedir. Ayrıca Karakoç'un hem nesir yazılarında hem de şiirlerinde aile üzerinden pek çok kavramı tartıştığı da görülmüştür. Yukarıda tahlil ettiğimiz şiirlerinin yanı sıra düşünce yazılarında da İslâm, Hristiyanlık kapitalizm, komünizm vb. birçok kavramı "aile"

üzerinden tartışmıştır⁵⁹. Neticede onun aile merkezinde sunduğu ve onlarca yıl önce yazılan reçeteler, bugün dahi erdemli bireylerin yetişmesinde eğitim sistemimiz için kıstas alınması gereken ölçülerdir.

Kaynakça

- ALGÜL, H. (1986). "Hz. Peygamber'de Anne Sevgisi", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 1, Cilt: 1, Yıl: 1, Ocak, ss. 21-24.
- CEYLAN, Y. (2001). "Etik Değerlerin İnsan Yaşamındaki Yeri", *İslamiyat*, Cit 4, Sayı:3, Temmuz-Eylül 2001, ss. 155-159.
- DEMİRKOL, M. (2014). "İslam Ahlâk Felsefesinde Erdem Kavramı", *International Journal of Science Culture and Sport*, Sayı: 5, 15.07.2014, ss.266-284
- EREN, B. (2010). "Gök Çiğinin Tüveyçleri", *Bir Uygarlık Tasarımı Olarak DİRİLİŞ DERGİSİ ve SEZAI KARAKOÇ (Özel Sayı) - Hece*, 2. Baskı, Ankara, ss.339-343.
- TEVFİK FİKRET (1965). Şermin, Şehir Matbaası, İstanbul.
- GÜLER, İ. (1998). *Allah'ın Ahlâkiliği Sorunu*, Ankara Okulu Yayınları, Ankara.
- GÜRSOY, Belkis (1981). "Abdülhak Hâmid Tarhan'ın Tiyatro Eserlerinde Kadın", Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Erzurum.
- KARACA, A. (2010). İkinci Yeni Poetikası, Hece Yayınları, 2. Baskı, Ankara.
- KARAKOÇ, S. (1988a). *Edebiyat Yazıları I*, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- KARAKOÇ, S. (1988b). "Hâtıralar - VIII Kimlik ve Aile", *Diriliş*, 12 Eylül 1988, ss.10-12.
- KARAKOÇ, S. (1988c). "Hâtıralar - XII Aile", *Diriliş*, 10 Ekim 1988, ss.11-13.
- KARAKOÇ, S. (1988d). "Hâtıralar - XVIII Aile", *Diriliş*, 21 Kasım 1988, ss. 8-10.
- KARAKOÇ, S. (1988e). "Hâtıralar - XIII Aile", *Diriliş*, 17 Ekim 1988, ss. 10-12.
- KARAKOÇ, S. (2013). Şahdamar - Körfez - Sesler, Diriliş Yayınları, 10. Baskı, İstanbul.
- KARAKOÇ, S. (1978). İnsanlığın Dirilişi, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- KARAKOÇ, S. (2008). *Hızır'la Kırk Saat*, Diriliş Yayınları, 10. Baskı, İstanbul.
- KARAKOÇ, S. (2015a). Çağ ve İlham I, Diriliş Yayınları, 9. Baskı, İstanbul.
- KARAKOÇ, S. (2015b). *Samanyolunda Ziyafet – Oruç Yazıları*, Diriliş Yayınları, 8. Baskı, İstanbul.
- KARAKOÇ, S. (2015c). *Diriliş Neslinin Âmentüsü*, Diriliş Yayınları, 30. Baskı, İstanbul.
- KARAKOÇ, S. (2011). *Gün Doğmadan*, 11. Baskı, Diriliş Yayınları, İstanbul.
- KARATAŞ, T. (1998). *Doğu'nun Yedinci Oğlu Sezai Karakoç*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- MERİÇ, C. (2006). *Kırk Ambar Cilt 2 – Lehçe-t-ül Hakayık*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- TEVFİK FİKRET (2005). *Rübâb-ı Şikeste*, (Hazırlayanlar: Dr. Abdullah Uçman & Dr. Hasan Akay), Çağrı Yayınları, İstanbul.

İnternet Kaynakları

- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.56f2660a3b53a4.90917939
- <http://mushaf.diyaret.gov.tr/> (31.03.2016)

59 Sezai Karakoç'un aile merkezinde tartıştığı kimi kavramlar için, Çağ ve İlham I adlı kitabının 53. sayfasına bakılabilir.